

ΙΟΥΛΙΑ ΚΑΝΔΗΛΑ

ΡΑΨΑΝΙΩΤΕΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΣΤΗ ΜΑΝΙΑΡΕΙΟ ΣΧΟΛΗ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ

Εισαγωγικά

Στόχος της εισήγησής μου είναι η παρουσίαση των δασκάλων και των μαθητών με καταγωγή από τη Ραψάνη που δίδαξαν ή φοίτησαν στη Μανιάρειο Σχολή των Αμπελακίων. Η παρουσία Ραψανιωτών δασκάλων και ελληνοδιδασκάλων στο δημοτικό σχολείο αργένων και στο ελληνικό σχολείο των Αμπελακίων χρονολογείται την περίοδο 1874-1896 ενώ των μαθητών στο ελληνικό σχολείο και στο ημιγυμνάσιο την περίοδο 1884-1896 και 1928-1938, έτος κατάργησης του δευτεροβάθμιου σχολείου των Αμπελακίων.

Τα στοιχεία προέρχονται κυρίως από το πλούσιο αρχείο της Μανιαρείου Σχολής¹ (1871-1938) και ειδικότερα από την αλληλογραφία των πρωταγωνιστών της Σχολής (διαχειριστών, εφόρων και διευθυντών), τα μαθητολόγια, τους γενικούς και ειδικούς ελέγχους και δευτερευόντως από τη σχετική βιβλιογραφία.

Και οι δύο κοινότητες, Ραψάνη και Αμπελάκια, έχουν μακρά εκπαιδευτική παράδοση. Όπως είναι γνωστό, τόσο στα Αμπελάκια όσο και στη Ραψάνη ιδρύθηκαν και λειτούργησαν αξιόλογα σχολεία την περίοδο της τουρκοκρατίας στα οποία δίδαξαν γνωστοί δάσκαλοι της εποχής. Το περίφημο Ελληνομουσείο των Αμπελακίων ιδρύμένο ήδη στα 1847 και η Ραψανιώτικη Σχολή με παρουσία από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, σχολεία ανώτερα, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στα εκπαιδευτικά πράγματα της εποχής, προσελκύοντας ονομαστούς δασκάλους και μαθητές από πολλές περιοχές.² Και τα δύο όμως σχολεία παρακμάζουν στις αρχές του 19^{ου} αιώνα και μέχρι

1. Το αρχείο της Μανιαρείου Σχολής Αμπελακίων έχει ταξινομηθεί και καταγραφεί μετά από απόφαση της Διαχειριστικής Επιτροπής του Μανιαρείου κληροδοτήματος από την υπογράφουσα και τον Αμπελακιώτη φιλόλογο κ. Ανδρέα Τσεργά. Έχει πλήρως αποδελτιωθεί και μελετηθεί από την υπογράφουσα και ετοιμάζεται σύντομα να εκδοθεί η ιστορία της Σχολής.

2. Για τα σχολεία των Αμπελακίων και της Ραψάνης, βλ. ενδεικτικά Μ. Κ. Παρανίκας, *Σχεδιάσμα περί της εν τω Ελληνικό Έθνει καταστάσεως των γραμμάτων από αλώσεως Κωνσταντινουπόλεως (1453 μ.Χ.) μέχρι των αρχών της ενεστώσης (ΙΘ') εκατονταετηρίδος*, Κωνσταντινουπόλις 1867· Γ. Λαζόπουλος, «Περί του εκουσίου συνεταιρισμού των εργατών και κεφαλαιούχων Αμπελακιωτών και περί της πολιτείας και παιδείας αυτών», *Ο εν Κωνσταντινουπόλει Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος*, τ. Ι', 1875-76, 41-49 Τρ. Ευαγγελίδης, *Η παιδεία επί Τουρκοκρατίας (Ελληνικά σχολεία από της αλώσεως μέχρι Καποδιστρίου)*, εν Αθήναις 1936· Η. Γεωργίου, *Ιστορία και Συνεταιρισμός των Αμπελακίων*, Αθήνα 1951, 80-92· Χ. Χαρίτος, «Η παιδεία στη Θεσσαλία κατά την Τουρκοκρατία», λήμμα στην *Παιδαγωγική Ψυχολογική εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό*, Ελληνικά Γράμματα, τ. 4ος, 2336-2341.

την απελευθέρωση της Θεσσαλίας το 1881 οι δύο κοινότητες δεν έχουν να επιδείξουν καμιά αξιόλογη εκπαιδευτική παρουσία. Λειτουργούν μόνο αλληλοδιδασκτικά σχολεία, με μικρό αριθμό μαθητών και δασκάλους χωρίς ιδιαίτερα προσόντα.

Τα σχολεία των δύο κοινοτήτων μετά το 1881

Αμέσως μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας από τους Τούρκους το 1881 και συγκεκριμένα τον Νοέμβριο του ίδιου χρόνου το ελληνικό κράτος ανέλαβε την οργάνωση των σχολείων στις νέες επαρχίες της Θεσσαλίας και της Ηπείρου, είτε προσαρμόζοντας τα ήδη λειτουργούντα σχολεία πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια στα δεδομένα του εκπαιδευτικού συστήματος που ίσχυε στην παλιά Ελλάδα, είτε ιδρύοντας καινούρια.³

Τον Νοέμβριο του 1882 με απόφαση του υπουργού των Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδεύσεως συστάθηκαν δημοτικά σχολεία αρένων και θηλέων στη Ραψάνη.⁴ Τον ίδιο μήνα ιδρύθηκε και δευτεροβάθμιο σχολείο και ειδικότερα ελληνικό σχολείο, λόγω πληθυσμού της κοινότητας, το δεύτερο στην επαρχία Τυρνάβου στην οποία ανήκε διοικητικά η Ραψάνη (το άλλο ιδρύθηκε στην πόλη του Τυρνάβου).⁵ Η ίδρυση, οι συνθήκες λειτουργίας, οι διδάσκοντες και οι μαθητές του δευτεροβάθμιου τριτάξιου ελληνικού σχολείου της Ραψάνης αποτέλεσαν το αντικείμενο της εισήγησης του συναδέλφου Νίκου Ζδάνη στο πρώτο συνέδριο της Ραψάνης τον Νοέμβριο του 1996 και η εισήγησή του πλήρως τεκμηριωμένη, δημοσιευμένη στα πρακτικά που εκδόθηκαν ένα χρόνο αργότερα, αποτελεί σημαντική πηγή για την ιστορία του.⁶

Στα Αμπελάκια αντίθετα με τη Ραψάνη το ζήτημα της ίδρυσης και λειτουργίας σχολείων αποτέλεσε αντικείμενο ιδιωτικής πρωτοβουλίας και όχι κρατικής και μάλιστα αυτή εκδηλώθηκε πριν από την απελευθέρωση. Αναφερόμαστε φυσικά στη γενναία δωρεά του Αμπελακιώτη Διαμαντή Μάνιαρη το 1871.⁷

3. Β.Δ. 31.8.1881 «Περί εφαρμογής των διεπόντων την δημοσίαν εκπαίδευσιν νόμων και κανονισμών εν ταις προσαρτημέναις επαρχίαις», ΕτΚ, φ. 87/ 26.9.1881.

4. Υ. Α. 11945/5.11.1882, ΕτΚ, φ.159/6.11.1882.

5. Β.Δ. 8.11.1882, ΕτΚ, φ. 164/12.11.1882.

6. Ν. Ζδάνης, «Το ελληνικό σχολείο της Ραψάνης. Καταγωγή, κοινωνική προέλευση και επίδοση των μαθητών του (1902-1929)», *Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου Ραψάνης*, 24 Νοεμβρίου 1996, Λάρισα 1997, 93-138.

7. Ο Αδαμάντιος (Διαμαντής) Μάνιαρης γεννήθηκε στα Αμπελάκια το 1789. Η οικογένειά του είχε πρωτοστατήσει στη συγκρότηση του συνεταιρισμού. Το 1807 εγκαταστάθηκε στη Βιέννη για να σπουδάσει και ταυτόχρονα εργάστηκε αρχικά στο κατάστημα του Γεωργίου Σβαρτς, της ψυχής του συνεταιρισμού, και στη συνέχεια στο κατάστημα του Ιωάννη Ζάντζαλη. Από το 1816 και μετά ασχολήθηκε μόνος του με το εμπόριο νημάτων, αποκτώντας μεγάλη περιουσία. Πολεμώντας στο πλευρό του Αλέξανδρου Υψηλάντη στην επανάσταση της Μολδοβλαχίας ως ιερολοχίτης, κατάφερε να επιζήσει και όταν επέστρεψε στην Ελλάδα ανέλαβε διάφορες κρατικές θέσεις: γενικός γραμματέας της επαρχίας Αθηνών το 1823 και αντίστοιχα της Σκοπέλου το 1824, εισπράκτορας δασμών της Αργολίδος επί

Με τη διαθήκη του που συντάχθηκε στις 25 Σεπτεμβρίου 1870 ο Μάνιαρης άφησε το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας του στην ιδιαίτερη πατρίδα του στα Αμπελάκια για την ίδρυση και λειτουργία σχολείων και συγκεκριμένα δύο δημοτικών σχολείων, αρρένων και θηλέων, και ελληνικού σχολείου.⁸ Επίσης προέβλεπε και την χορήγηση υποτροφιών σε νέους, αγόρια και κορίτσια, για συνέχιση των σπουδών τους στο Πανεπιστήμιο ή στο Αρσάκειο στην Αθήνα και με την υποχρέωση να διδάξουν στη συνέχεια στα σχολεία των Αμπελακίων.⁹

Με τα χρήματα του κληροδοτήματος του Μάνιαρη άρχισε το 1874 η ανέγερση του περιφφημου και μοναδικού για την περιοχή διδακτηρίου της Μανιαρείου Σχολής, εξοπλίστηκε με όλα τα απαραίτητα για τη λειτουργία της, εξασφαλίστηκε ο διορισμός ελληνοδιδασκάλων και δασκάλων. Τον Οκτώβριο του 1879 έγιναν τα εγκαίνια του διδακτηρίου και άρχισε επίσημα η λειτουργία της με τα δύο δημοτικά και το ελληνικό σχολείο.

Χρονικά λοιπόν συμβαδίζει η λειτουργία των σχολείων των δύο κοινοτήτων, αν και δεν υπάρχει σύγκριση βέβαια μεταξύ τους σε θέματα υποδομής κτηριακής και εξοπλισμού.

Ραψανιώτες Δάσκαλοι

Στη Μανιάρειο Σχολή Αμπελακίων δίδαξαν τέσσερις δάσκαλοι που κατάγονταν από τη Ραψάνη. Συγκεκριμένα πρόκειται για τους δασκάλους Δημήτριο Αγοραστίδη, Δημήτριο Νικολάου, Αθανάσιο Γεωργιάδη και τον ελληνοδιδάσκαλο Ιωάννη Δουμακή.

Για τον πρώτο, τον Δημήτριο Αγοραστίδη, ο οποίος δίδαξε και στο ελληνικό scho-

Καποδίστρια, διευθυντής τελωνείου της Σύρου από το 1835. Σύμβουλος και συνεργάτης του ιδρυτή της Εθνικής Τράπεζας Γεωργίου Σταύρου ανέλαβε το 1846 τη διεύθυνση του υποκαταστήματος αυτής στη Σύρο, θέση που κράτησε μέχρι το 1871 που αποσύρθηκε. Πέθανε λίγους μήνες αργότερα στις 13 Νοεμβρίου 1871. Νικ. Σπάθης, *Λόγος επικήδειος εις Αδαμάντιον Μάνιαρην, εκφωνηθείς τη 14 Νοεμβρίου 1871 εν τω ναώ της Μεταμορφώσεως*· Η. Γεωργίου, *Ο εξ Αμπελακίων εθνικός ευεργέτης Αδαμάντιος Θ. Μάνιαρης*, Αθήναι 1949, 5-13.

8. Το ελληνικό σχολείο (σχολαρχείο) αποτελούσε τον πρώτο κύκλο σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η διάρκεια φοίτησης ήταν τριετής, ήταν αποκλειστικά σχολείο αρρένων και οι απόφοιτοί του είχαν τη δυνατότητα μετά από εξετάσεις να συνεχίσουν στο τετρατάξιο γυμνάσιο.

9. [...] *Διά δέ τῶν ἐφεξῆς μερισμάτων τῶν ἀνωτέρων μετοχῶν μου (πρόκειται για 114 ονομαστικές μετοχές της Εθνικής Τράπεζας) ἐπιθυμῶ καί διατάσσω, ἵνα τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ ἀδελφοῦ μου Ἰωάννου Μάνιαρη καί κληρονόμου μου, ὡς καί τοῦ ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης μου, τόν ὅποιον κατόπιν θά σᾶς ὠνομάσω, συσταθῶσιν ἐν τῇ πατρίδι μου Ἀμπελακίοις τῆς Θεσσαλίας τρία σχολεῖα, ἥτοι δύο ἀλληλοδιδασκτικά, τό ἓν τῶν ἀρρένων καί τό ἕτερον τῶν κορασίων, καί ἓν ἕτερον τῶν ἀρρένων διά τό ἐλληνικόν μάθημα.* Αρχείο Μανιαρείου Σχολής Αμπελακίων, Διαθήκη Α. Μάνιαρη αριθ. 4667/25-9-1870 Συμβολαιογράφου Σύρου Αρ. Λέτσιου, άρθρο 2.

ΔΑΜΠΕΔΑΚΙΑ τὴν 23 Ἀπριλίου 1874.

(Γραπτέα ἀλιτιλογρεφία «θράσης».)

Βλέπων τὰς πολλὰς χθὲν ποικίλας ἀλλήλογρα-
φίας ἐν τῇ ἀξιολογῇ ὑμῶν ἐφημερίδι δημοσιευμέ-
νας, ἐγκαρδίως ἐλυπήθην, καθορῶν ὅτι μόνον ἐκ
τῆς φιλατίας μου πατρίδος, τῆς ἀλλοτε ἐνδόξου
πόλεως τῶν Ἀμπελακίων, οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐ-
πεχείρησε νὰ γράψῃ πρὸς ὑμᾶς, ἀναγγέλων τὴν
καταστάσιν τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Πλαταμῶνος
ἐκπατριωτικῶν καὶ ἄλλων κοινωφελῶν καταστη-
μάτων, ὅθεν, καίτοι νεώτερος ἐν τῷ τοῦ πατρός
μου οἴκῳ καὶ μικρὰν περὶ τοῦ γράφειν πείραν ἐν-
εχούσας, ἐπὶ τῇ ἐκείνῃ ἀπὸ τῶν ὑμετέρων
ἐξαιτούμενος συγγνώμην, καὶ ἐν ἐμοὶ ἀπαντήσωσι τῇ
δρομῇ τῶν, εἰς τὴν ἐκείνην περιχοσμοῦσαν τὰς ἀ-
διασπῆν ἱστορίας ὑμῶν Ἀρχομοὶ δὲ πρῶτον
τῆς αἰτίας τῆς κωμολόγου Ἀμπελακίων αὐτῇ
καρτερῶν τοὺς πρόποδας τοῦ θρόνου Κισσάβου παρὰ
τὴν μεγαλύνουμον ἱστορικὴν καὶ τερπνοτάτην κοι-
λάδα τῶν Τεμπῶν, μικρὴν ἀφισταμένη τῶν τοῦ
γεγαροῦ τῆς Θεσσαλίας πατρὸς Πηνειοῦ ὄχθων
οἰκεῖται δὲ ὑπὸ 500 περίπου ὁροδοξῶν οἰκογενει-
ῶν, ἀσχολουμένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ τὴν
γεωργίαν, βιομηχανίαν (ὅλον βυρποδεσίαν, ὑφαντι-
κὴν κτλ.) καὶ τὸ ἐμπόριον· εἰτα δὲ τὰ τὴν δικ-
αστικὴν τῆς νεότητος ἀνάπτυξιν ἀφορῶντα. Ἰ-
πάρχει ἐν αὐτῇ σχολεῖον ἀσένων, διευθυνόμενον
ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Ἀγοραστίδου, οὗ τινος ὅμως ἡ κα-
τάστασις δὲν εἶναι τοσοῦτον ἀνθρωρὰ καθ' ὅσον
δυστυχῶς, οὔτε ὁ ἡμέτερος ἱεράρχης κ. Ἰάκωθος,
οὔτε οἱ περὶ αὐτὸν κ. δημοφρονεῖντες δύνανται νὰ
φρημισθῶσιν ὡς οἱ Μοιζάκη καὶ Ζωσιμάδα· ἀλλ'
ἤδη χάρις εἰς τὸ φυσικὸν ἐν τῇ τοῦ Ἑλληνος κρο-
δίᾳ ἐμφαλεῖον φλογερὸν τῆς φιλοπατρίας αἰσθητῆρα,
ὁ αἰδιμός ἡμῶν συμπατριώτης Δ. Μανιάρης, καὶ
τοὶ μακρὰν τῆς πατρίδος τὰς διατριβὰς ποιησάμε-
νοι, ὡς γνήσιος ὁμῶς τῆς Ἑλλάδος γόνος, οὐκ ἐ-
πελάθετο καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδος, ἱκανὸν
διαθέμενος ποσὸν, πρὸς συντήρησιν τῆς ἐν Ἀμπε-

λαχοίς ἀνωτέρας τινὸς σχολῆς, ἀνταξίας τοῦ νῦν
πάντων φώτων αἰώνας, καθ' ὃν εὐτυχησάμεν νὰ ζώ-
μεν, καὶ πρὸ πολλοῦ ᾗδ' ἤλθεν ἐνταῦθα ἀρχιτέ-
κτων ὅστις ἐκλέξας τὸν τόπον καὶ δοὺς τὸ διά-
γραμμα ἐπιστάτῃσι τῆς ὁσὸν οὕτω ἐνάρχῃως τῆς
ἐκδομητέρας σχολῆς, αὐτῷ ἐπειδὴ πρὸς κα-
τορθώσιν καὶ εὐδωσίαν τοῦ τούτου ἔργου προα-
πίτετο ἡ ἐκδοσίς αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου, ἡ
ἐνταῦθα ἐφορία τῆς σχολῆς δια γράμματος ἀπε-
τάθη πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβοντα
κ. Ψ. Παπαδόπουλον, δοῦσα τὴν ἐντολὴν ὕπως
ἐνεργήσῃ τὴν ὅσον ταχίστα ἐκδοσίαν αὐτοῦ· οὗτος
δὲ οὐχ ἤττον ἐμφορούμενος ὑπὸ ζήλου διακαοῦς
πρὸς πᾶν ἀφορῶν τὴν πρόσδον τῆς ἐαυτοῦ πατρί-
δος καὶ καταφλεγόμενος ὑπὸ τοῦ θεοδότητος καὶ
θανάτου τῆς παιδείας κτήματος, κινήσας πάντα
δύδιν κατὰ τὴν παροιμίαν καὶ πᾶσιν οἷς κέκτῃται
μέσσις χρητάμενος τιφόνι ταχέως κατώρῃσεν τὴν
ἐκδοσίαν τοῦ ἐν λόγῳ φερμανίου.

Εἶθε τὸ παράδειγμα τοῦ αὐδοῦ Μανάρη ἀναζωπυρῆσαι τὸν ζῆλον τοῦ ἡμετέρου ἐπισκόπου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν Δημογεροντίας ἵνα τοῦ λοιποῦ συντόνου ἐπιμελείας ἐπιλαβόμενοι προάγωσι τὰ ἐκ παιδείας τῆς ἐπαρχίας καταστάματα εἰς ὅσον ἴκωνται καὶ πάλιν αὐτὸν αὐτὰ.

"Ὁ κατανοήσῃ ὁ θεὸς. ἡμῶν ἐπίσκοπος, ὅτι ἄλ-
 λαι ἦν ἀνέτειλαν ἡμέραι, καὶ ἄς μνηθῇ τοὺς φι-
 λομούσους Ἀρχιερεῖς τῆς ἑρμούδαας, οἵτινες ἀεί-
 ροτε τῶν φώτων ἐνθερμοὶ ἀνεδείχθησαν προστά-
 ται. Μεγίστη δὲ χάρις ἐνεσταθήν ἐν τοῖς στήθε-
 σιν ἡμῶν μαθόντων ὅτι οὗ αὐτοῖν ἄρτι συστηθεὶς
 θεσσαλικὸς Σύλλογος ὑπὸ φιλομουσίας ἐμπνεόμε-
 λος ἀνέλαβε τὴν ἐπαινετὴν φροντίδα, ὅπως ἐπιβλέπη
 ὧς Ἄργος πανόπτης εἰς τὴν εὐδόωσιν καὶ πρό-
 σον τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν καταστήμάτων καὶ
 εὐχόμεθα ὅλη ψυχὴ ἵνα μηδὲλος ψευθεῖ τῶν ἐλ-
 πιδῶν αὐτοῦ.

ΠΕΛΑΓΓΟΣ.

ΠΕΛΑΓΟΣ.

**Το δημοσίευμα της εφημερίδας *Θράκη*, Απρίλιος 1874, για τα Αμπελάκια.
(Αρχείο Μανιαρείου Σχολής Αμπελακίων).**

λείο της Ραψάνης από το 1919 και μέχρι το κλείσιμό του,¹⁰ έχουμε τρεις αναφορές. Η πρώτη προέρχεται από επιστολή των επιτρόπων της Μανιαρείου Σχολής προς τους εκτελεστές της διαθήκης τον Αύγουστο του 1873. Ως επίτροποι της Σχολής είχαν ορισθεί τον Αύγουστο του 1872 από τους εκτελεστές της διαθήκης του Μάνιαρη, δηλαδή τον αδελφό του Ιωάννη Μάνιαρη και τον στενό συνεργάτη του Λεωνίδα Κουτσοδόντη,¹¹ κατόπιν πρότασης των Αμπελακιωτών, ο επίσκοπος Πλαταμώνος Ιάκωβος¹² και οι προεστοί των Αμπελακίων Δημήτριος Ζαχαριάδης, Ζαφείρης Αλβίζης, Αλβίζος Αστερίου, Ευθύμιος Ευθυμιάδης και Θεόδωρος Λιούλιας. Στην επιστολή τους τα μέλη της επιτροπής ενημερώνουν τους εκτελεστές για τις μέχρι τότε ενέργειές τους, αναγγέλλουν με χαρά την έκδοση του φερμανιού ίδρυσης της Σχολής και τις προσπάθειές τους για την εύρεση δασκάλου για το δημοτικό σχολείο αρρένων. Ως προς το τελευταίο ζήτημα μεταξύ άλλων αναφέρουν: «Προσέτι σᾶς εἰδοποιούμεν ὅτι διδάσκαλον ἐσυμφωνήσαμεν ἕναν ἄλλον ἀπὸ Ραψάνην κατάλληλον διὰ τὴν τωρινὴν περίστασιν μέμισθόν 3200 γρόσια καὶ τό λοιπόν ἔξοδον ξύλα, κάρβουνα διὰ τὸ Σχολεῖον».¹³ Η συμφωνία αυτή για το σχολικό έτος 1873-74 γνωστοποιείται στους εκτελεστές, γιατί ήδη από το 1872 οι εκτελεστές της διαθήκης είχαν αναλάβει την συντήρηση και λειτουργία του αλληλοδιδασκτικού σχολείου των Αμπελακίων. Ο Ραψανιώτης δάσκαλος έρχεται να διδάξει στα Αμπελάκια αντικαθιστώντας τον Αθανάσιο Οικονόμου¹⁴ που δίδασκε προηγουμένως, αλλά τον οποίο τα μέλη της επιτροπής αποφάσισαν να αντικαταστήσουν λόγω της συμπεριφοράς του. Το όνομα του δασκάλου δεν καταγράφεται στη συγκεκριμένη επιστολή. Όμως μπορούμε να συμπεράνουμε ότι πρόκειται για τον Δ. Αγοραστήδη, στηριζόμενοι σε δημοσίευμα της εφημερίδας «Θράκη» της Κωνσταντινούπολης, το οποίο υπογράφει Αμπελακιώτης στην καταγωγή με το ψευδώνυμο «Πελασγός» και στο οποίο παρουσιάζεται η οικονομική, κοινωνική και εκπαιδευτική κατάσταση της κοινότητας. Για την εκπαίδευση των Αμπελακίων γρά-

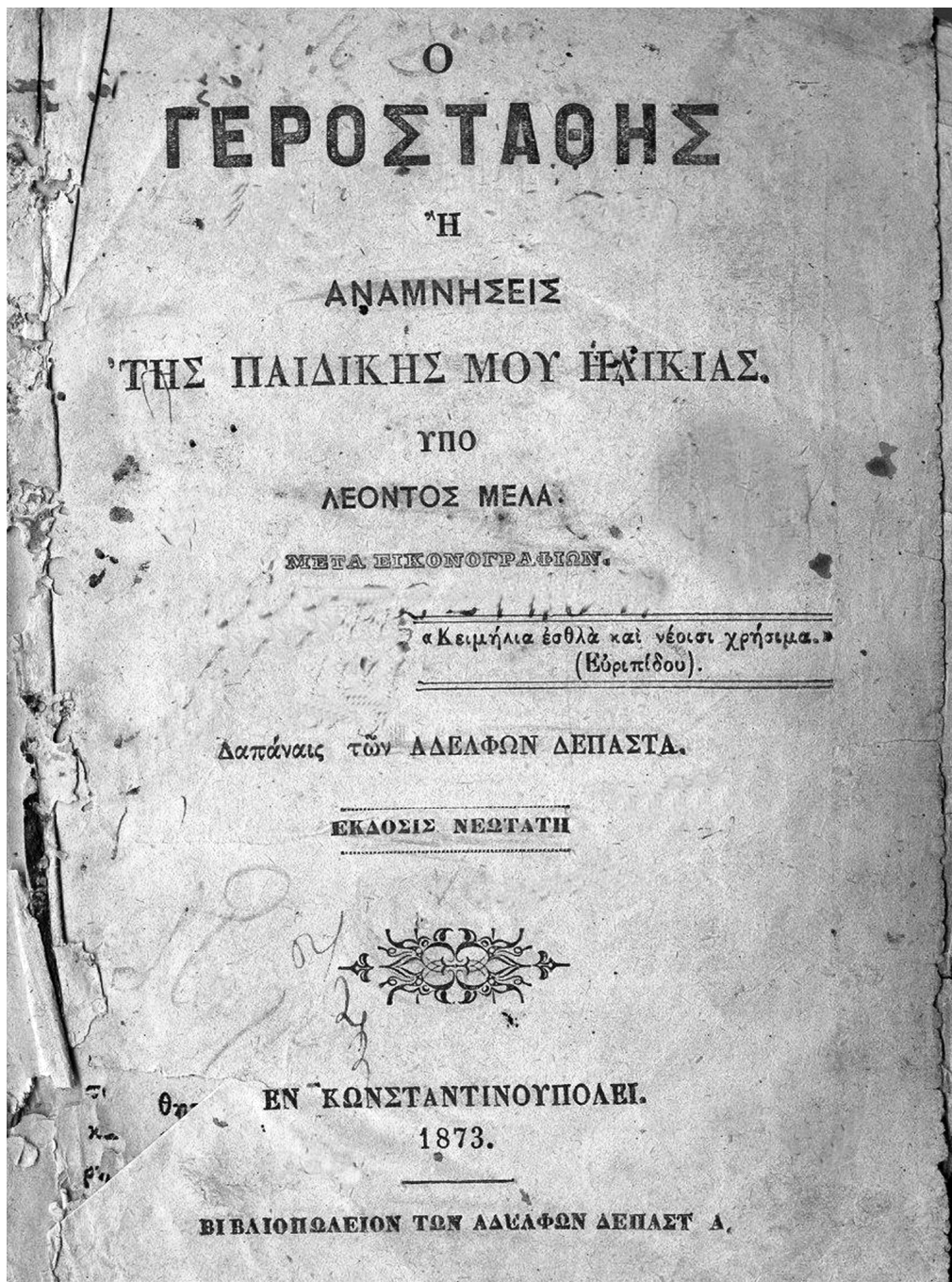
10. Ν. Ζδάνη, ό. π., σ. 102.

11. [...] Διορίζω καὶ ἀποκαθιστῶ ἐκτελεστάς τῶν διατάξεών μου τούτων καὶ ἐπιτρόπους μου τόν ἀδελφόν μου Ἰωάννην Μάνιαρη καὶ τόν συνεργάτην καὶ βοηθόν μου, τόν ταμίαν τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, κύριον Λεωνίδα Χριστοφόρου Κουτσοδόντην, ὡς δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτόν ὑπολήψεώς μου καὶ ἀπείρουν ἐμπιστοσύνης μου, τόν ὅποιον παρακαλῶ νά δεχθῇ τὸ βάρος τοῦτο καὶ τόν ὅποιον συσταίνω καὶ πάλιν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ὡς τόν ἱκανώτατον νά μέ διαδεχθῇ διὰ τὰς πολυτεῖς πρὸς τὴν Τράπεζαν ὑπηρεσίας του. Διαθήκη Α. Μάνιαρη, ό. π., ἄρθρο 13.

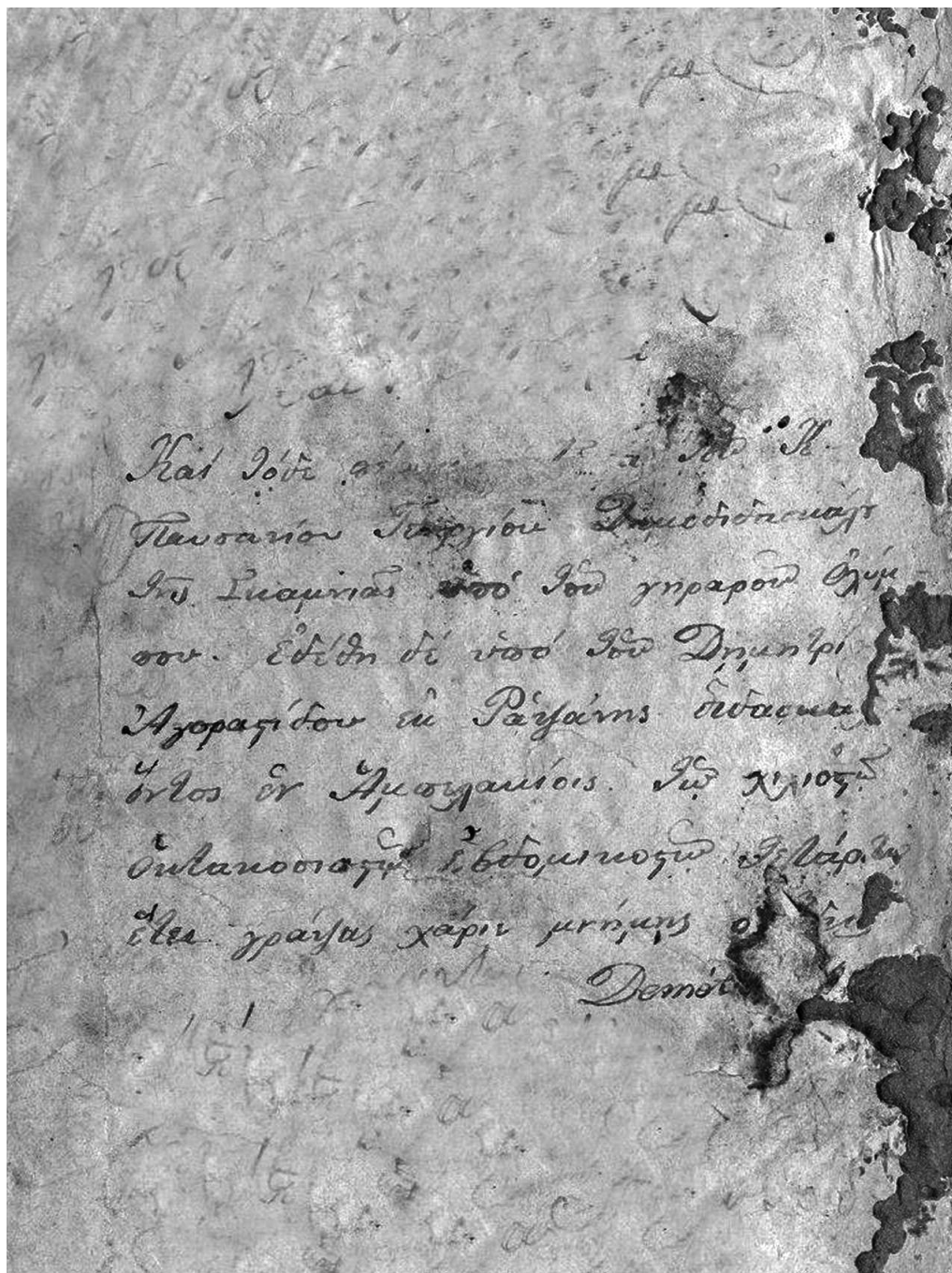
12. Επίσκοπος Πλαταμώνος τις περιόδους 1857-1859 και 1870-1877. Ν. Δ. Παπαδημητρίου, *Η Επισκοπή Πλαταμώνος και Λυκοστομίου (Ιστορική Γεωγραφία, Τοπική Εκκλησιαστική Ιστορία)* Έκδοση β', Αθήναι 2007, 186-190.

13. Αρχείο Μανιαρείου Σχολής, Αλληλογραφία επιτρόπων και εκτελεστών, επιστολή 5277/6-8-1973.

14. Ο Αθ. Οικονόμου δίδαξε για πολλά χρόνια στα Αμπελάκια και προ της ίδρυσης της Μανιαρείου Σχολής και αργότερα τόσο στο δημοτικό σχολείο αρρένων όσο και στο ελληνικό σχολείο. Αργότερα παραιτήθηκε από τη Σχολή και εκλέχθηκε βουλευτής επαρχίας Λαρίσης (1885) και δήμαρχος Αμπελακίων (1887-1891).

Η πρώτη σελίδα του βιβλίου του Α. Μελά, *Ο Γεροστάθης*,
εν Κωνσταντινουπόλει 1872.
(Αρχείο Π. Ζ. Γκόλαντα).

Το εσώφυλλο του βιβλίου του Α. Μελά «Ο Γεροστάθης» με τη σημείωση
για τον δάσκαλο Δ. Αγοραστίδη.
(Αρχείο Π. Ζ. Γκόλαντα).

φει συγκεκριμένα: «Υπάρχει ἐν αὐτῇ σχολεῖον ἀρρένων, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Ἀγοραστίδου, οὗ τινος ὁμως ἡ κατάστασις δέν εἶναι τοσοῦτον ἀνθηρά, καθ' ὅσον, δυστυχῶς, οὔτε ὁ ἡμέτερος ἱεράρχης κ. Ἰάκωβος, οὔτε οἱ περὶ αὐτόν δημογέροντες δύνανται νά φημισθῶσιν ὡς οἱ Μοικῆναι καὶ Ζωσιμάδαι. Ἀλλ' ἤδη χάρις εἰς τό φυσικόν ἐν τῇ τοῦ Ἑλλήνος καρδίᾳ ἐμφωλεῦον φλογερὸν τῆς φιλοπατρίας αἶσθημα, ὁ ἀοίδιμος ἡμῶν συμπατριώτης Δ. Μάνιαρης, καίτοι μακράν τῆς πατρίδος τάς διατριβάς ποιήσαμενος, ὡς γνήσιος ὁμως τῆς Ἑλλάδος γόνος, οὐκ ἀπελάθετο καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος, ἱκανὸν διαθέμενος ποσόν, πρὸς συντήρησιν τῆς ἐν Ἀμπελακίοις ἀνωτέρας τινός σχολῆς, ἀνταξίας τοῦ νῦν τῶν φώτων αἰῶνος, καθ' ὃν εὐτυχήσαμεν νά ζῶμεν».¹⁵ Συνεχίζει το δημοσίευμα με πληροφορίες για την ίδρυση της Σχολῆς και την έναρξη των εργασιῶν ἀνέγερσης του διδασκηρίου. Η τρίτη και τελευταία ἀναφορά για τη διδασκαλία του Δ. Ἀγοραστίδη στα Ἀμπελάκια προέρχεται ἀπὸ ἀφιέρωση στο ἐσώφυλλο ἀντιτύπου του ἔργου του Λέοντος Μελά «ο Γεροστάθης, ἡ ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς μου ηλικίας», Κωνσταντινούπολη 1873. Στην ἀφιέρωση διαβάζουμε: «Καί τότε [το βιβλίο] πέμπομεν παρὰ τοῦ κ. Πανσανίου Γεωργίου»¹⁶ Δημοδιδασκάλου τῆς Σκαμνιάς ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ Ὀλύμπου. Ἐδέθη δέ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ἀγοραστίδου ἐκ Ραψάνης διδασκάλου ὄντος ἐν Ἀμπελακίοις τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιαστῷ ἑβδομηκοστῷ τετάρτῳ ἔτει γράψας χάριν μνήμης».

Ο δεύτερος δάσκαλος εἶναι ὁ Δημήτριος Νικολάου. Πηγή πάλι ἐπιστολὴ των ἐπιτρόπων πρὸς τοὺς ἐκτελεστές με ἡμερομηνία 21 Δεκεμβρίου 1876 στην ὁποία ἀναγράφεται: «Προσέτι σὰς εἰδοποιούμεν ὅτι διδάσκαλον ἐβάλαμεν κάποιον Δημήτριον Νικολάου ἐκ Ραψάνης, ὅστις εἶναι γνωστός τοῦ Κυρίου Ἰωάννη Μάνιαρη διότι ἦτο τὸν Σεπτέμβριον εἰς Σῦρον καὶ ἐνταμῶθη μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν εἶδεν ὁποίου χαρακτήρος ἄνθρωπος εἶναι. Ἡ ἐσυμφωνία 4000 τέσσερις χιλιάδες γρόσια ἀπὸ πρώτην Δεκεμβρίου ἕως τέλος Αὐγούστου».¹⁷ Ἄλλη πληροφορία για τὴν παρουσία αὐτοῦ τοῦ δασκάλου δὲν ἔχουμε. Δε εἴμαστε βέβαιοι ἀν το Νικολάου εἶναι τὸ ἐπίθετο τοῦ δασκάλου ἢ πατρώνυμο, κάτι που ἦταν συνηθισμένο τὴν ἐποχὴ αὐτὴ νὰ χρησιμοποιεῖται στὴ θέση τοῦ ἐπιθέτου. Ἐνδεχομένως ὁ Δ. Νικολάου νὰ εἶναι ὁ προηγούμενος Ραψανιώτης δάσκαλος ὁ Δ. Ἀγοραστίδης, τὸ πατρώνυμο τοῦ ὁποίου δὲν γνωρίζουμε. Ἡ τέλος νὰ πρόκειται για τὸν Δημήτριο Ν. Δομούζα τὸν ὁποῖο προτείνει στα 1884 ὁ τότε διευθυντὴς Ἀριστοτέλης Μίσιος¹⁸ στὸν ἐκτελεστὴ Λ Κουτσοδόνη (ὁ δεύτερος των ἐκτελεστών Ι. Μάνιαρης ἔχει πεθάνει) νὰ τὸν προσλάβει στὴ θέση ἐλληνοδιδασκάλου «Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἠθέλετε ἐγκρίνει τὴν γνώμην μου [γράφει ὁ Μίσιος] ἂν δέν εὐρίσκητε ἐν Σύρῳ ἐλληνοδιδάσκαλον, ὑπάρχει πρόχειρος ἐφέτος ἐν τῇ ἀπέναντι κω-

15. Ἀρχεῖο Μανιαρείου Σχολῆς, Εφημερίδα Θράκη Κωνσταντινουπόλεως, φ. 24.5.1874.

16. Ὁ δάσκαλος Πανσανίας Γεωργίου-Γκόλαντας γεννήθηκε στα Ἀμπελάκια τὸ 1848. Δάσκαλος β' τάξεως δίδαξε στὴ Μανιάρειο Σχολὴ των Ἀμπελακίων τα ἔτη 1878-1879 καὶ σε πολλὰ ἄλλα σχολεῖα τῆς Θεσσαλίας μέχρι τὸ 1916.

17. Ἀρχεῖο Μανιαρείου Σχολῆς, Ἀλληλογραφία, Ἐπιστολὴ 5378/21.11.1876.

18. Ὁ φιλόλογος καὶ σχολιαστής πολλῶν κειμένων ἀρχαίων ἐλλήνων καὶ λατίνων συγγραφέων Ἀρ. Μίσιος, ηπειρώτης στὴν καταγωγὴ, διορίστηκε διευθυντὴς τῆς Μανιαρείου Σχολῆς τὸ 1882 καὶ παρέμεινε στὴ διεύθυνση μέχρι τὸ 1893.

μπούλει Ραψάνη ὁ κ. Δημήτριος Ν. Δομούζας, πτυχιούχος ἑλληνοδιδάσκαλος, ὃν ἡ Κυβέρνησις μετέθεσεν εἰς Καρυστίαν καὶ διὰ τοῦτο παρητήθη. Ἀντί 130- 140 δραχμῶν νομίζω ὅτι εὐχαρίστως θὰ δεχθῇ θέσιν ἐν τῇ Σχολῇ».¹⁹

Ο ἐπόμενος Ραψανιώτης δάσκαλος εἶναι ὁ Αθανάσιος Γεωργιάδης, ὁ ὁποῖος δίδαξε στο δημοτικό σχολεῖο ἀρρένων το σχολικό ἔτος 1885-86. Σύμφωνα με τα στοιχεία που ἀντλούμε ἀπὸ ἐπιστολὴ του διευθυντῆ της Μανιαρείου Σχολῆς Ἀριστοτέλη Μίσιου πρὸς τὸν Λ. Κουτσοδόνη, ὁ Αθανάσιος Γεωργιάδης ἦταν κάτοχος ἀπολυτηρίου Γυμνασίου καὶ ὁ μισθὸς του ὁρίσθηκε στὶς 100 δρχ. τὸν μῆνα.

Τελευταία ἀναφορά γιὰ δάσκαλο Ραψανιώτη ἔχουμε τὸ 1894 ἀπὸ ἐπιστολὴ τόσο των ἐπιτρόπων της Σχολῆς ὅσο καὶ του διευθυντῆ Αθ. Στρούμπου.²⁰ Λόγω διαφωνιῶν που παρουσιάσθηκαν μετὰ τοῦ διευθυντῆ Στρούμπου καὶ τοῦ Ἀμπελακιώτη ἑλληνοδιδασκάλου καὶ ὑποτρόφου της Σχολῆς Κ. Κρασούλη²¹ τόσο οἱ ἐπίτροποι ὅσο καὶ ὁ διευθυντὴς πρότειναν τὴν παύση τοῦ Κρασούλη. Στὴ θέση του πρότειναν «τόν διορισμόν τοῦ ἐκ Ραψάνης πρωτοβαθμίου ἑλληνοδιδασκάλου κ. Ἰωάννου Α. Δουμακῆ, νέου ἡσυχωτάτου καὶ ἐπιμελεστάτου τοῦ ὁποῖου ἔλαβον τὴν συγκατάθεσιν ὅτι ἔρχεται ἐνταῦθα εἶναι δέ ἤδη διωρισμένος εἰς δημοσίαν θέσιν, ὁ δέ μισθὸς του κατὰ μῆνα τὸν ὁποῖον ἐδέχθη εἶναι 130 δρχ».²² Δὲν γνωρίζουμε, ὅμως καθὼς δὲν επιβεβαιώνεται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο της Σχολῆς ἀν πράγματι παύθηκε ὁ Κρασούλης καὶ ἀντικαταστάθηκε ἐκεῖνη τὴ χρονιά ἀπὸ τὸν Ι. Δουμακῆ. Προφορικές μαρτυρίες τοῦ οικογενειακοῦ περιβάλλοντος τοῦ Ι. Δουμακῆ καθὼς καὶ ἐγγράφα της υπηρεσιακῆς του κατάστασης ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ συγκεκριμένος δάσκαλος δὲν δίδαξε στὰ Ἀμπελάκια, ἀφοῦ τὴν ἴδια χρονιά φέρεται νὰ διδάσκει σὲ ἄλλο σχολεῖο της Θεσσαλίας.

Μαθητές

Σύμφωνα με τὴν ἐπιθυμία του διαθέτῃ Δ. Μάνιαρη, ἡ σύσταση των τριῶν σχολείων στὰ Ἀμπελάκια ἀπέβλεπε στο νὰ προσελκύσουν καὶ ξένους μαθητὲς ἐκτὸς των μαθητῶν των Ἀμπελακίων: «[...] εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα θέλουν ἐκπαιδεύεσθαι ἅπαντα τὰ τέκνα τῶν συμπατριωτῶν μου Ἀμπελακιωτῶν, ὡς καὶ τῶν πέριξ πόλεων καὶ χωρίων».²³ Παρουσία μὴ Ἀμπελακιωτῶν μαθητῶν ἔχουμε μόνο στο δευτεροβάθμιο σχολεῖο, τὸ σχολαρχεῖο καὶ ἀργότερα τὸ ημιγυμνάσιο. Στὰ δημοτικά σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων ἡ παρουσία μαθητῶν ἄλλων περιοχῶν εἶναι σπάνια καὶ αὐτὸ ἐξηγεῖται λόγω λειτουργίας πρωτοβάθμιων σχολείων σὲ ὅλες τις κοινότητες· συναντοῦμε βέβαια μαθητὲς με τόπο καταγωγῆς διαφορετικὸ των Ἀμπελακίων ἀλλὰ ἀφορὰ περιπτώσεις που διέμεναν στὰ Ἀμπελάκια.

19. Ἀρχεῖο Μανιαρείου Σχολῆς, Ἀλληλογραφία, Ἐπιστολὴ 5480/11.10.1884.

20. Ὁ Αθ. Στρούμπος διορίστηκε στο ἐλληνικὸ σχολεῖο της Μανιαρείου Σχολῆς τὸ 1885. Τὸ 1893 διαδέχτηκε τὸν Αρ. Μίσιο στὴ διευθύνση.

21. Ὁ Κ. Κρασούλης, ὑπότροφος της Σχολῆς καὶ μετέπειτα ἑλληνοδιδάσκαλος, δίδαξε στο ἐλληνικὸ σχολεῖο ἀπὸ τὸ 1892 καὶ μέχρι τὸ 1930.

22. ὁ. π., Ἐπιστολὴ 6478/13.10.1894.

23. ὁ. π., Διαθήκη Δ. Μάνιαρη, ἀρθρο 5.

Αντίθετα η παρουσία μαθητών από τις γύρω περιοχές είναι συχνή στο δευτεροβάθμιο σχολείο. Η σύσταση δευτεροβάθμιων σχολείων μόνο σε μεγάλες κωμοπόλεις την εξεταζόμενη περίοδο ανάγκαζε πολλούς μαθητές να φοιτήσουν σε απομακρυσμένα από τον τόπο κατοικίας τους σχολεία. Το ίδιο συνέβη και με το ελληνικό σχολείο της Μανιαρείου Σχολής των Αμπελακίων, το οποίο δέχθηκε μαθητές από τις γύρω περιοχές. Οι περισσότεροι μαθητές του ελληνικού σχολείου της Μανιαρείου Σχολής, όπως είναι εύλογο, κατάγονταν από τα Αμπελάκια. Έχουμε όμως αρκετούς μαθητές από τα γύρω χωριά, καθώς την περίοδο λειτουργίας του 1879-1929 στην ίδια περιοχή λειτουργούσε δεύτερο ελληνικό σχολείο μόνο στη Ραψάνη. Εκτός των Αμπελακιωτών φοίτησαν λοιπόν μαθητές προερχόμενοι από τους Γόννους, τον Πυργετό, τη Σπηλιά, το Στόμιο, την Καρύτσα, την Ιτέα, την Ελάτεια κ.α. Παρουσιάζονται όμως και μαθητές από τη Ραψάνη, παρά τη λειτουργία αντίστοιχου σχολείου εδώ, λιγότεροι βέβαια αριθμητικά σε σχέση με τα άλλα χωριά.

Με βάση τα μαθητολόγια και τους γενικούς και ειδικούς ελέγχους οι πρώτοι Ραψανιώτες μαθητές φοίτησαν στο ελληνικό σχολείο της Μανιαρείου τα σχολικά έτη 1884-1885 έως 1895-1896. Πρόκειται για οκτώ μαθητές από τους οποίους οι τρεις ολοκλήρωσαν τη φοίτηση. Η παρουσία τους προκαλεί εύλογα ερωτήματα, αφού την ίδια περίοδο λειτουργούσε ελληνικό σχολείο στη Ραψάνη, το οποίο, όπως προαναφέρθηκε ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1882. Η φοίτησή τους στα Αμπελάκια και όχι στο σχολείο της πατρίδας τους οφείλεται σε δύο λόγους: α) Το ελληνικό σχολείο της Ραψάνης, σύμφωνα με το ιδρυτικό του διάταγμα (8 Νοεμβρίου 1882) προβλεπόταν να λειτουργήσει το σχολικό έτος 1882-1883 μόνο με την Α' τάξη και σταδιακά θα λειτουργούσαν και οι επόμενες. Δε γνωρίζουμε, καθώς τα στοιχεία της πρώτης περιόδου λειτουργίας του σχολείου είναι ελάχιστα, αν λειτούργησαν και οι τρεις τάξεις τα επόμενα χρόνια. Γνωρίζουμε μόνο ότι το 1890 συστάθηκε και η δεύτερη τάξη.²⁴ Η φοίτηση πάντως τριών μαθητών της Ραψάνης στη Μανιαρείου Σχολή Αμπελακίων το σχολικό έτος 1885-86, δύο στην τρίτη τάξη και ενός στη δεύτερη, ενισχύει την άποψη της μη λειτουργίας άλλων τάξεων. β) Η προηγούμενη υπόθεση ενισχύεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι τα έτη 1893-1898 το ελληνικό σχολείο της Ραψάνης διέκοψε τη λειτουργία του λόγω του μικρού αριθμού μαθητών,²⁵ γεγονός που προκάλεσε τη δυσάρεσκια των κατοίκων.²⁶ Το 1897 το ελληνικό σχολείο επανασυστάθηκε αλλά δε λειτούργησε λόγω του πολέμου. Λειτούργησε κανονικά από το σχολικό έτος 1898-99 με μια τάξη και με δεύτερη τάξη τον επόμενο χρόνο ενώ με τρεις τάξεις λειτουργεί κανονικά από το σχολικό έτος 1903-1904. Η επανασύσταση του σχολείου και η κανονική του λειτουργία σήμαινε και την απουσία μαθητών της Ραψάνης στο αντίστοιχο

24. Ν. Ζδάνη, *ό. π.*, σ. 101.

25. «Νῦν [Ιανουάριος 1896] ἡ μὲν Ραψάνη ἄπαξ ἢ δὶς ἤξιώθη ἄχρι τοῦδε νὰ ἀποκτήσῃ Ἑλληνοδιδάσκαλον, ἀλλὰ καὶ τοῦτον κατὰ σελήνας μόνον διδάξαντα καὶ εἴτα ἀπολυθέντα, λόγῳ διὸ οἱ μαθηταὶ ἦσαν 23 καὶ ὄχι 25». Αμβρόσιος [Κασσάρας] Επίσκοπος Πλαταμώνος, *Η Επισκοπή και ο Επίσκοπος Πλαταμώνος υπό του αυτού ιεράρχου*, εν Αθήναις 1896, σ. 261.

26. Ν. Ζδάνης, *ό. π.*, σ. 98-99.

σχολείο των Αμπελακίων για πολλά χρόνια.

Μαθητές Ραψανιώτες εγγράφονται και φοιτούν ξανά στη Μανιάρειο Σχολή το σχολικό έτος 1929-30. Το 1929 γίνονται σημαντικές αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας: καθιερώνεται εξάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, δτάξιο δημοτικό σχολείο και δτάξιο γυμνάσιο, καταργείται το ελληνικό σχολείο, ιδρύονται τεχνικές και επαγγελματικές σχολές, γενικεύεται η μεικτή φοίτηση αγοριών και κοριτσιών κλπ. Η κατάργηση της βαθμίδας του ελληνικού σχολείου οδήγησε στο κλείσιμο των δύο αντίστοιχων σχολείων της Ραψάνης και της Μανιαρείου Σχολής Αμπελακίων. Στις μεγάλες πόλεις ιδρύθηκαν δτάξια γυμνάσια ενώ προβλέφθηκε η λειτουργία ημιγυμνασίων στις κωμοπόλεις για τη διευκόλυνση των μαθητών.²⁷ Από το σχολικό έτος 1929-30 λειτουργήσε στη Μανιάρειο Σχολή Αμπελακίων διτάξιο ημιγυμνάσιο, το οποίο προσείλκυσε εκ νέου μαθητές από τις γύρω περιοχές.

Στο ημιγυμνάσιο των Αμπελακίων ο αριθμός των μαθητών από τη Ραψάνη είναι συγκριτικά μεγαλύτερος σε σχέση με τον αριθμό των μαθητών στο ελληνικό σχολείο τον 19^ο αιώνα. Τα έτη 1929-30 έως και 1937-38 που λειτουργήσε το ημιγυμνάσιο της Μανιαρείου Σχολής εγγράφονται συνολικά 18 μαθητές από τη Ραψάνη, δεκατρία αγόρια και πέντε κορίτσια. Από τους 18 μαθητές οι δέκα παρακολούθησαν και τις δύο τάξεις (8 αγόρια και 2 κορίτσια).

Μία τελευταία πληροφορία για τις σχέσεις των δύο κοινοτήτων και που αξίζει ιδιαίτερο σχολιασμό αφορά στο θέμα των υποτροφιών που προβλέπονταν από τη διαθήκη. Στη διαθήκη και συγκεκριμένα στο άρθρο 5, ορίζεται: «[...] ἐκ δὲ τοῦ περισσεύοντος ποσοῦ τῶν μερισμάτων τῶν 114 μετοχῶν μου θέλουν ἐκπαιδεύεσθαι ἐν Ἀθήναις, τῇ ἐκλογῇ καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ ἀδελφοῦ μου καὶ ἐκτελεστοῦ, δύο νέοι καὶ δύο νέαι τῆς πατρίδος μου καὶ θέλουν συντηρεῖσθαι μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν των, ὑπὸ τόν ὄρον τοῦ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὰ εἰρημένα σχολεῖα ὡς διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι». Με βάση τον όρο αυτό και πολύ πριν αρχίσει η επίσημη έναρξη της λειτουργίας της Μανιαρείου Σχολής και συγκεκριμένα το 1874, στέλνονται δύο επιστολές στους εκτελεστές με το ίδιο περιεχόμενο. Η μία υπογράφεται από τον επίσκοπο Πλαταμῶνος Ιάκωβο που έχει ἔδρα τη Ραψάνη²⁸ και η δεύτερη από τον Ραψανιώτη Πολυχρόνιο Ιωαννίδη. Το κοινό αίτημα και των δύο επιστολών²⁹ αφορά στη χορήγηση υποτροφίας στον γιο του δευτέρου (ο Π. Ιωαννίδης ήταν γραμματέας του επισκόπου Ιακώβου) Περικλή, ο οποίος έχει ολοκληρώσει τις σπουδές του στη Ραψάνη

27. Τα ημιγυμνάσια, σχολεία δευτεροβάθμια με δύο τάξεις αντίστοιχες των δύο πρώτων τάξεων των δταξίων γυμνασίων, ιδρύθηκαν σε κωμοπόλεις για να δοθεί η δυνατότητα φοίτησης των μαθητών σε σχολεία κοντά στον τόπο τους. Όσοι μαθητές ήθελαν να συνεχίσουν εγγράφονταν στη συνέχεια στο γυμνάσιο. Ο θεσμός αυτός καταργήθηκε δέκα χρόνια αργότερα, όταν ιδρύθηκαν γυμνάσια και σε άλλες πόλεις εκτός της πρωτεύουσας του νομού.

28. Η Επισκοπή Πλαταμῶνος την περίοδο 1845-1878 είχε ἔδρα τη Ραψάνη. Από το 1879 και μέχρι την κατάργησή της το 1900 είχε ἔδρα τα Αμπελάκια. Ν. Δ. Παπαδημητρίου, ὁ. π., σ. 171-174.

29. Αρχείο Μανιαρείου Σχολής, φ. Αλληλογραφία, επιστολές 5304 και 5305/25.8.1874.

αλλά λόγω απορίας δεν μπορεί να φοιτήσει στο Γυμνάσιο της Αθήνας. Ο πατέρας στην επιστολή του επικαλείται τόσο τη φτώχεια του και την πολυμελή οικογένειά του, όσο και την καταγωγή του γιου του εκ μητρός από τα Αμπελάκια και το γεγονός ότι δεν υπάρχει ακόμη νέος Αμπελακιώτης έτοιμος να φοιτήσει στο Γυμνάσιο. Το αίτημα του, όμως, απορρίπτεται καθώς ο όρος της διαθήκη του Μάνιαρη για το θέμα των υποτροφιών αφορούσε αποκλειστικά και μόνο αγόρια και κορίτσια από τα Αμπελάκια. Ο πατέρας επανέρχεται μετά την αρνητική απάντηση με δεύτερη επιστολή³⁰ τον επόμενο χρόνο, διαμαρτυρόμενος για τη μη ικανοποίηση του αιτήματος, υποστηρίζοντας μεταξύ άλλων ότι δεν θεωρεί «*ἀμάρτημα κολάζον τήν ψυχὴν τοῦ μακαρίτου Δ. Μάνιαρη*» τη χορήγηση υποτροφίας στον γιο του που έχει κατά το ήμισυ καταγωγή από τα Αμπελάκια και παράλληλα κάνει μια νύξη για τα υπέρογκα ποσά που δαπανώνται για την κατασκευή του κολοσσιαίου καταστήματος. Υποστηρίζει ακόμα ότι κάποιοι Αμπελακιώτες χάρηκαν που δεν έγινε δεκτή η αίτησή του, του έδειξαν μάλιστα φανερά την ικανοποίηση και τη χαρά τους, γιατί δεν θέλουν κανένα Ραψανιώτη να σπουδάσει από το κληροδότημα.

Ως προς το ζήτημα των υποτροφιών της Μανιαρείου Σχολής σημειώνουμε ότι η χορήγηση τους άρχισε το 1879 παρά τις επίμονες προσπάθειες και του μετέπειτα επισκόπου Αμβροσίου Κασσάρα (1877-1900) με πρώτους υποτρόφους τους Πάτροκλο Γεωργίου- Γκόλαντα και Κωνσταντίνο Νικολάου ή Ιατρού ή Τσαγκαμάγκα. Το θέμα των υποτροφιών αποτέλεσε αγκάθι στη λειτουργία της Σχολής και παρουσιάστηκαν αρκετά προβλήματα, καθώς πολλοί μαθητές προερχόμενοι από άλλα χωριά είχαν και καλύτερες επιδόσεις και περισσότερους λόγους να σπουδάσουν δωρεάν από ό,τι οι μαθητές των Αμπελακίων. Αλλά το θέμα αυτό ξεπερνά τα όρια της παρούσας μελέτης που αφορά στις σχέσεις Ραψάνης-Αμπελακίων και συγκεκριμένα στην παρουσία μαθητών και δασκάλων Ραψανιωτών στη Μανιάρειο Σχολή των Αμπελακίων.

Πίνακας μαθητών του Ελληνικού Σχολείου³¹

Σχολικό έτος 1885-1886				
Ονοματεπώνυμο	Τάξη	Ηλικία	Επάγγελμα πατρός	Παρατηρήσεις
Δημήτριος Καλτσάτος	Γ'	15	σανδαλοποιός	απολύεται
Νικόλαος Λάμπρου	Γ'	15	φαρμακοποιός	απολύεται
Αλέξανδρος Μαραγγίδης	Β'	15	κτηματίας	από 22 9βρίου απεχώρησε λόγω πενίας
Σχολικό έτος 1887-1888				
Δημήτριος Κ. Τουφεκτής	Β'	15		δεν προσήλθε στις εξετάσεις

30. ό. π., επιστολή 5314/8-5-1875.

31. Αρχείο Μανιαρείου Σχολής, Γενικός Έλεγχος αποτελέσματος εξετάσεων 1886-1894.

Σχολικό έτος 1888-1889

Χαράλαμπος Δ. Λάμπρου	Β΄	15	ορφανός	προάγεται
Απόστολος Χατζησωτηρίου	Α΄	14	κτηματίας	δεν προσήλθε στις εξετάσεις

Σχολικό έτος 1890-1891

Χαράλαμπος Δ. Λάμπρου	Γ΄	16	ορφανός	απολύεται

Σχολικό έτος 1893-1894

Χρήστος Α. Παπαπούλιος	Β΄	14	έμπορος	απορρίφθηκε

Σχολικό έτος 1894-1895

Χρήστος Α. Παπαπούλιος	Β΄	15	έμπορος	διέκοψε

Σχολικό έτος 1895-1896

Νικόλαος Θ. Νούτσιας	Α΄		κτηματίας	προάγεται

Πίνακας μαθητών του Ημιγυμνασίου³²

Ονοματεπώνυμο	Τάξη	Έτος γέννησης	Επάγγελμα πατρός	Παρατηρήσεις
Σχολικό έτος 1929-1930				
Ιωάννης Β. Γιαννιός	Α΄	1918	εργάτης	προάγεται
Σχολικό έτος 1930-1931				
Ιωάννης Β. Γιαννιός	Β΄	1918	εργάτης	απολύεται
Ελένη Δ. Γκαντάκα	Β΄	1916		διέκοψε
Σχολικό έτος 1931-1932				
Κων. Αθ. Μαλέκας	Α΄	1919		προάγεται
Σχολικό έτος 1932-1933				
Ουρανία Δ. Τράντου	Α΄	1920		προάγεται
Κων. Αθ. Μαλέκας	Β΄	1919		απολύεται

32. ΓΑΚ -Αρχεία Ν. Λάρισας, ΑΒΕ 40, ΑΕΕ 9 (1) Μαθητολόγιον και Γενικός Έλεγχος Ελληνικού Σχολείου - Ημιγυμνασίου Αμπελακίων από σχολικού έτους 1889-1890 μέχρι σχολικού έτους 1937-1938.

Σχολικό έτος 1933-1934

Γεώργιος Ι. Γιαννούκας	Α΄	1920	προάγεται
Νικόλαος Γρ. Κυργιαννής	Α΄	1920	προάγεται
Παναγιώτης Β. Κλαδίσιος	Α΄	1921	προάγεται
Σοφία Β. Κεραμίδα	Α΄	1921	προάγεται
Φανή Γ. Μήλια	Α΄	1920	προάγεται
Γεώργιος Κ. Μπρουζιώτης	Α΄	1919	προάγεται
Στυλιανός Κ. Μπρουζιώτης	Α΄	1921	προάγεται
Αθανάσιος Ι. Παζάρας	Α΄	1921	προάγεται
Κων/νος Αθ. Παπαβραμίδης	Α΄	1920	προάγεται
Ουρανία Δ. Τράντου	Β΄	1920	απολύεται

Σχολικό έτος 1934-1935

Αρετή Ι. Αγοραστίδου	Α΄	1922	δημοδιδάσκαλος	διέκοψε
Θεοφάνης Ι. Μπουκουβάλας	Α΄	1922		διέκοψε
Βασίλειος Κ. Τσιαμπαλής	Α΄	1920		προάγεται
Νικόλαος Γρ. Κυργιαννής	Β΄	1920		διέκοψε
Παναγιώτης Β. Κλαδίσιος	Β΄	1921		απολύεται
Φανή Γ. Μήλια	Β΄	1920		απολύεται
Γεώργιος Κ. Μπρουζιώτης	Β΄	1919		απολύεται
Στυλιανός Κ. Μπρουζιώτης	Β΄	1921		απολύεται
Κων/νος Αθ. Παπαβραμίδης	Β΄	1920		απολύεται

Σχολικό έτος 1935-1936

Σωτήριος Β. Κλαδίσιος	Α΄	1923	συντ. στρατιωτικός	προάγεται
Χρήστος Μήτσιου	Α΄	1923	αμπελουργός	προάγεται

Σχολικό έτος 1936-1937

Σωτήριος Β. Κλαδίσιος	Β΄	1923	συντ. στρατιωτικός	προάγεται
Χρήστος Μήτσιου	Β΄	1923	αμπελουργός	προάγεται

Σχολικό έτος 1937-1938

Σωτήριος Β. Κλαδίσιος	Β΄	1923	συντ. στρατιωτικός	απολύεται